L E E R R E D E

OVER PSALM CVII: 43.

en

KORT EN ECHT VERHAAL

VAN AL HET VOORGEVALLENE TE

NUMANSDORP,

Sedert den 19 van Slagtmaand tot den
11 van Wintermaand 1813.

door

B.J. SWALUE

predikant te Numansdorp.

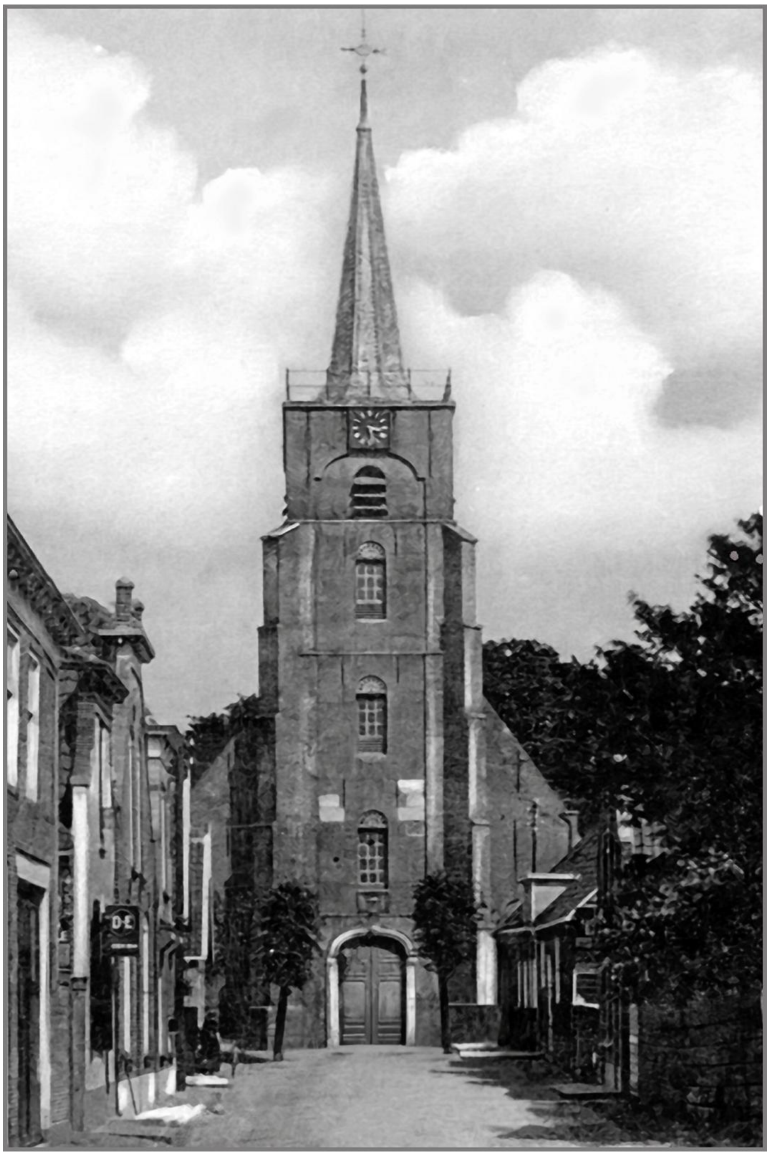

Nederlands Hervormde kerk Numansdorp.

Inhoudsopgave

Inleiding van de bewerker 3
Samenvatting: Leerrede 4
Samenvatting: Kort en echt verhaal 6
LEERREDE 9
KORT EN ECHT VERHAAL 23
Gebruikte afbeeldingen 29

Inleiding van de bewerker

Bernardus Johannes **Swalue** werd geboren te Leeuwarden in **1779**. Hij studeerde theologie te Franeker, werd hulppredikant te Dordrecht en daarna predikant te Standaardbuiten. In **1804** trouwde hij te Dordrecht met de weduwe Elisabeth Jacoba Falck.

Swalue deed op 21 november **1806** zijn intrede als dominee van de Hervormde Gemeente te **Numansdorp**. Hij bleef er tot 18 februari **1821** en werd daarna predikant te Schoonhoven. Hij overleed in **1844**.

In **1813** schreef de auteur zijn leerrede over psalm 107 en het verhaal over de gebeurtenissen te Numansdorp en omgeving, toen de Franse soldaten ons land verlieten. Op veler verzoek werd het als boek/pamflet uitgebracht in 1814. Een origineel exemplaar wordt bewaard door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Het door Google Books geleende en gescande origineel kunt u o.a. bekijken achter deze link.

De Google-scans zijn slechts matig leesbaar. U kunt daarom ook het huidige document gebruiken: de integrale, authentieke tekst begint op pagina 9. De spelling uit die tijd werd onveranderd overgenomen. Enkele redactionele ingrepen werden gedaan, zoals het verwijderen van spaties vóór leestekens en tussen initialen. In het ‘Kort en echt verhaal’ werd de achternaam van de auteur als ‘Zwalue’ vermeld; dit is in de bewerking zo gelaten. De opgenomen afbeeldingen stonden niet in de originele uitgave.

Deze bewerking is als .pdf-bestand opgeslagen bij archive.org.

CC BY NC ND

Willem Snel

Numansdorp 2025.

Samenvatting: Leerrede

“Leerrede over Psalm CVII: 43” door **B.J. Swalue (uitgesproken in 1813).**

Context en doel

Predikant Swalue hield deze leerrede op 12 december 1813 te Numansdorp (Buitensluis), kort na de bevrijding van Nederland van de Franse overheersing. De preek en het later toegevoegde verslag werden in 1814 uitgegeven om de gemeente aan te zetten tot dankbaarheid en bezinning op Gods voorzienigheid bij het herstel van het vaderland.

Inhoud van de Leerrede

1. Inleiding en aanleiding
Swalue prijst God voor de onverwachte en wonderlijke bevrijding van Nederland in de winter van 1813. Hij benadrukt dat de uitkomst geheel aan **Gods leiding en genade** te danken is. De tekst van de preek is genomen uit **Psalm 107: 43**.
“Wie is wijs? Die neme deze dingen waar; en dat ze verstandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren.”

2. Uitleg van de psalmtekst
De psalm spreekt over Gods redding van mensen uit allerlei gevaren: honger, gevangenschap, stormen en ellende. Zulke rampen dienen om de mens afhankelijkheid van God te leren. Wanneer de mens tot inkeer komt, toont God Zijn **macht, goedheid en trouw** door bevrijding en herstel te schenken.

3. Toepassing op Nederland
Swalue past de woorden toe op de recente geschiedenis van Nederland:
- Het land had jaren van **onderdrukking, armoede en vernedering** geleden onder de Franse overheersing.
- Veel mensen verloren familieleden, bezit en vrijheid.
- Toch heeft God, op Zijn tijd, uitkomst gebracht: de Fransen zijn verdreven en Nederland is bevrijd.

Hij verklaart dat God de bevrijding **niet eerder schonk**, omdat het volk eerst moest leren volharden, ootmoedig worden en de zegen te waarderen. De redding was zo des te **wonderlijker en waardevoller**.

4. Morele en geestelijke lessen
Swalue spoort zijn toehoorders aan om:
- De gebeurtenissen **met wijsheid te overdenken** en ze te zien als tekenen van Gods goedheid.
- Hun **zonden te belijden** en zich oprecht tot God te bekeren.
- In **eensgezindheid, vrede en liefde** te leven, zonder tweedracht.

- Hun vrijheid te gebruiken tot **dienst aan God en het vaderland**.
- In vertrouwen te blijven hopen dat God ook verdere bevrijding en herstel zal schenken.

5. Slotgebed

Het slotgebed dankt God voor de redding en vraagt:

- Bescherming van het land en zijn inwoners.
- Zegen over de herstelde regering en over de **soevereine vorst (Willem I)**.
- Spoedige vrede, terugkeer van gevangenen en voorspoed voor de kerken en gezinnen.

Kernboodschap

De gehele leerrede vormt een oproep tot:

- **Dankbaarheid** jegens God voor de bevrijding van 1813.
- **Inkeer, geloof en morele vernieuwing** na tijden van beproeving.
- **Eendracht en vrede** binnen de herstelde natie.

Swalue besluit dat ware wijsheid bestaat in het “verstandig letten op de goedertierenheden des Heeren” — het erkennen dat zowel beproeving als bevrijding uit Gods hand komen, en dat de mens daarop met nederigheid, liefde en trouw moet antwoorden.

Aankomst van de Prins van Oranje (later koning Willem I) te Scheveningen in 1813.

Samenvatting: Kort en echt verhaal

Kort en echt verhaal van al het voorgevallene te Numansdorp, gezegd de Buitensluis (1813) door **B.J. Swalue.**

Nederland in beroering
In de herfst van 1813 brokkelde het gezag van Napoleon in Nederland in hoog tempo af. De Franse troepen leden overal verliezen, en in veel steden — Amsterdam, Den Haag, Groningen, Leiden — kwamen burgers in opstand. De roep om de terugkeer van het **Huis van Oranje** klonk steeds luider.
In het Zuid-Hollandse **Numansdorp**, aan de oever van het Hollands Diep, was de situatie gespannen. Dichtbij lag de vesting **Willemstad**, waar de Fransen nog een aanzienlijk garnizoen hadden. Een verkeerde stap kon tot bloedige wraak leiden.

Eerste uitbarsting van verzet (19–20 november)
Op **19 november 1813** verlieten de Franse ambtenaren en douaniers haastig Numansdorp. Het nieuws dat het Franse gezag wankelde, had zich als een lopend vuurtje verspreid. De bevolking reageerde uitgelaten. Overal werden **oranje linten** gedragen, men riep luid **"Oranje boven!"**, en het gehate **douanehuisje**, symbool van de zware Franse belastingen, werd omvergehaald.
Sommigen wilden de **Hollandse vlag** hijsen op de kerktoren, maar **adjunct-maire Leendert van Beek** verbood dat. Hij vreesde dat de Fransen uit Willemstad onmiddellijk zouden terugslaan. Zijn waarschuwing bleek gegrond: de volgende dag, **20 november**, arriveerde een Frans detachement van twaalf soldaten. Zij verboden het dragen van oranje en dreigden met harde maatregelen. Burgemeester **Johannes Maasdam** probeerde de gemoederen te bedaren. De feeststemming maakte plaats voor angst en stilte; men wist dat de vrijheid nog ver weg was.

Franse herbezetting en groeiende spanning (24–29 november)
Op **24 november** verschenen opnieuw Franse troepen, ditmaal veertig man sterk. Zij namen posities in rondom het dorp en begonnen een **noodbatterij** aan te leggen bij de Buitensluis. Twee dorpsbewoners, **Arie Oosterman** en **Izaak Simons**, werden opgepakt en afgevoerd naar Willemstad — een duidelijk signaal dat elke vorm van verzet zwaar zou worden bestraft.
De inwoners leefden dagenlang in angst. Er gingen geruchten over mogelijke plunderingen en over nieuwe Franse versterkingen. Maar in de vroege ochtend van **29 november** vertrokken de Fransen plotseling, nog vóór het aanbreken van de dag. Hun vertrek leek paniekerig: ze lieten hun **kanonnen onvernageld** achter. Voor de inwoners was dat een teken dat de Franse macht tanende was. De eerste hoop op bevrijding laaide weer op.

Burgerverzet en hulp van bondgenoten (29–30 november)
Kort na het vertrek van de Fransen verschenen **vijftig gewapende burgers uit Oud-Beijerland**, onder leiding van **de heer Adams**. Zij bezetten de verlaten batterij en namen

vijftien Franse kustkanonniers gevangen. Voor het eerst in jaren heerste er weer openlijk Nederlands gezag.
De volgende dag, **30 november**, kwamen versterkingen uit de omliggende plaatsen. **Nationale gardes** uit Dordrecht, Strijen en ’s-Gravendeel, in totaal ruim honderd man, sloten zich aan. Even later arriveerden **Pruisische troepen** onder bevel van **baron Van Bossché**, bondgenoten in de strijd tegen Napoleon. Voor de dorpsbewoners voelde het alsof de vrijheid werkelijk was aangebroken. Men droeg weer oranje, de kerklokken luidden, en men sprak vol hoop over de terugkeer van **Prins Willem Frederik van Oranje**.
Swalue beschrijft hoe burgers en soldaten broederlijk samenwerkten, en hoe velen voedsel en onderdak aanboden aan de militairen. De saamhorigheid in het dorp was groot.

Nieuwe angst en vijandelijk vuur (1–4 december)
De vreugde bleek echter van korte duur. Op **1 december** trokken de burgerkorpsen weer verder, en slechts een klein aantal Pruisen bleef achter. De dreiging van een tegenaanval uit Willemstad hing als een donkere wolk boven het dorp.
Op **2 december** durfde men toch een belangrijk symbool van vrijheid te tonen: voor het eerst sinds negentien jaar wapperde de **Hollandse vlag** weer op de batterij. Diezelfde avond brak paniek uit toen men vanaf het water schepen zag naderen. Er ging het gerucht dat de Fransen op weg waren om het dorp te heroveren. In werkelijkheid bleek het te gaan om **vluchtelingen uit Zeeland** die de Franse heerschappij ontvluchtten.
De dagen daarna bleef het onrustig. Op **4 december** werd de vlag ook op de **kerktoren** gehesen — een openlijke uitdaging aan de Fransen. Niet veel later vuurden de troepen uit Willemstad enkele schoten af. Een **bom** sloeg in buiten het dorp, en een **houwitsergranaat** raakte de grond nabij de batterij. Niemand kwam om, maar de angst was groot. Veel inwoners verlieten hun huizen en zochten een veilig heenkomen bij familie elders.

De Franse dreiging op het water (5–7 december)
De dagen daarna hielden de Fransen de situatie scherp in de gaten. Op **6 december** verschenen **vierentwintig Franse schepen** bij de Hitzert, duidelijk herkenbaar aan hun vlaggen. De spanning liep opnieuw op. Velen pakten haastig hun bezittingen en verlieten het dorp. In dezelfde nacht kwam bericht van onlusten in **Strijen**, waarop de Pruisen uit Numansdorp daarheen trokken. Bij aankomst bleek het gevaar al geweken, al was één onschuldige man gedood.
Op **7 december** kwam het tot een echte schermutseling. De batterij van Numansdorp opende het vuur op de Franse schepen. De Fransen beantwoordden het met enkele salvo’s, maar zonder schade toe te brengen. Op dat moment arriveerde een transport met **munitie en proviand uit Rotterdam**, precies op tijd. De boeren uit de Hoeksche Waard hielpen vrijwillig bij het vervoer van het kruit en het kanonsgeschut. Volgens Swalue toonde dit de ware geest van het volk: eenvoudig, moedig en bereid tot opoffering voor het vaderland.

De bevrijding en het herstel van Oranje (8–11 december)
Op **8 december** kwam verdere versterking: veertig extra Pruisen, vijfentwintig kustkanonniers en achttien wagens vol munitie. De verdediging van het dorp was nu beter dan ooit. De dreiging van de Fransen nam intussen af; hun positie in Willemstad was onhoudbaar geworden.
Op **10 december** las meneen officiële **proclamatie** voor: **Willem Frederik van Oranje-Nassau** was uitgeroepen tot **Souverein Vorst der Nederlanden**. Het dorp vierde feest — huizen werden verlicht, er werd gezongen en gebeden. Voor velen voelde dit als de wedergeboorte van het vaderland.
De volgende dag, **11 december**, kwam het bevrijdende bericht: de **Fransen hadden Willemstad in de nacht verlaten**. Hun garnizoen van ongeveer twaalfhonderd man was vertrokken naar **Bergen op Zoom**, na hun schepen tot zinken te hebben gebracht om ze niet in vijandelijke handen te laten vallen. Ze lieten enorme voorraden achter: 115 kanonnen, 200.000 pond buskruit en andere oorlogsmaterialen. De **Pruisen** namen de vesting zonder gevecht in. Voor Numansdorp en de hele streek betekende dit het definitieve einde van de Franse overheersing.

De geest van vrijheid en dankbaarheid
Predikant Swalue besluit zijn verslag met een bezielde overdenking. Hij ziet de bevrijding als een wonder van **Goddelijke voorzienigheid**: het volk, dat jarenlang onder vreemde heerschappij had geleden, werd nu verlost zonder groot bloedvergieten. Hij prijst de moed van de burgers, de trouw van de soldaten en de eendracht waarmee jong en oud zich voor het vaderland hadden ingezet.
Swalue schrijft dat de vrijheid niet vanzelfsprekend is, maar een geschenk dat men met dankbaarheid moet bewaren. Hij roept zijn dorpsgenoten op om God te danken, trouw te blijven aan het **Huis van Oranje**, en te bidden voor de delen van het land die nog niet geheel bevrijd waren.
Zijn laatste woorden vatten de gevoelens van dat moment kernachtig samen:

“God heeft verlost — Zijn naam zij geloofd!
Moge geheel Nederland spoedig delen in deze herwonnen vrijheid.”

Betekenis van Swalue’s verslag
Het “Kort en echt verhaal” van Swalue is een uniek document van de **hergeboorte van Nederland** in 1813. Terwijl in de grote steden bestuurders en notabelen de terugkeer van de prins voorbereidden, laat Swalue zien hoe ook in kleine dorpen gewone mensen hun deel hadden in de bevrijding.
Zijn toon is tegelijk eenvoudig en vroom, doordrongen van de overtuiging dat God zelf de loop van de geschiedenis had geleid. Door zijn ogen zien we hoe de opstand van 1813 niet alleen een politieke, maar ook een morele en religieuze ommekeer was: van angst naar hoop, van onderwerping naar eigenheid, van Franse dwang naar Nederlandse vrijheid.

LEERREDE

OVER

PSALM CVII: 43.

TER OPWEKKING,
OM DE WEGEN DER GODDELIJKE VOORZIENIGHEID,
MET BETREKKING TOT
NEERLANDS BEVRIJDING EN HERSTEL,
MET VERSTANDIGE KENNNIS EN HARTELIJKE
ERKENTENIS, TE OVERDENKEN.

UITGESPROKEN
Den 12den van Wintermaand 1813

DOOR

B. J. SWALUE,

Predikant te Numansdorp (gezegd) de Buitensluis.

ALS MEDE, DOOR DENZELVEN,
EEN HIER ACHTER GEPLAATST,

KORT EN ECHT VERHAAL
VAN AL HET VOORGEVALLENE TE
NUMANSDORP,
Sedert den 19 van Slagtmaand tot den
11 van Wintermaand 1813.

*

Voor Rekening van den Auteur.

TE DORDRECHT, BIJ A. BLUSSÉ & ZOON.
1814.

VOORBERIGT.

Ik dacht nimmer iets in het licht te geven, veel min eene Leerrede, als deze, met zulke verſcheiden aandoeningen opgeſteld, ter drukpers overtegeven.

Dan velen, die ze gehoord hadden, verzochten mij, zoo aanhoudend, tot de uitgave, als mede van het, hier achtergevoegde, door mij, onder vele droeve omſtandigheden, opgeſtelde kort Verhaal van al het voorgevallene alhier, te willen laten drukken; waar nog bij kwam de begeerte van hun, uit de Gemeente, die, door de plaatshebbende tijdsomſtandigheden verhinderd, deze eerſte Godsdienstoefening, na de herkregene vrijheid, en bevrijding onzer plaats, niet konden bijwoonen; zoodat ik mij eindelijk daartoe liet overhalen en bewegen. Ik geve dan de Leerrede, zoo als ze daar ligt, hoe gering ook in waarde; als mede het kort Verhaal, boven vermeld, tot een gedachtenis aan de gemeente. Deze beide ſtukjes ſtrekken tot dankbare herinnering, hoe weldadig en goedertieren ons de Heer behoed, verlost en gezegend heeft.

God, bid ik, zegene, daar toe, derzelver lezing.

LEERREDE.

VOORZANG.

PSALM LXVI: 1, 2, 4 en 5.

Juich aarde, juich met blijde galmen,
Den grooten Schepper van ' t heelal
Zing d'eer zijns naams, met dankb're Psalmen.
Verhef zijn' roem met lofgeſchal
Zeg: "O! hoe vreeslijk zijn uw werken,
Gij doet uw wijdgeduchte kracht,
O God! aan al uw haters merken,
Die veinzend buigen voor uw magt."

Al 't aardrijk ſmeek u, neergebogen;
Het hef de ſchoonste Pſalmen aan;
Gezangen, die uw naam verhoogen,
De glorie van uw wonderdaan.
Komt, allen, ziet Gods wijze wegen;
Wat is zijn werking hoog geducht,
Het zij hij 't menschdom met zijn zegen
Bezoekt, of met zijn ſtrenge tucht.

Looft, looft den Heer der legerſcharen,
O volken! heft een' lofzang aan;
Hij wil ons in het leven ſparen,
Ons hoeden op de ſteilſte paan,
Voor wank'len onzen voet bevrijden.
Gij hebt ons voor een tijd bedroefd,
En ons gelouterd door het lijden,
Gelijk het zilver wordt beproefd.

Een net belemmerd' onze ſchreden;
Een enge band hield ons bekneld;
Gij liet door heerschzucht ons vertreden,
Gij gaaft ons over aan 't geweld.
Hier ſcheen ons 't water t' overſtroomen,
Daar werden wij gedreigd door 't vuur:
Maar gij deedt ons 't geweld ontkomen,
Verkwikkend ons ter goeder uur.

VOORAFSPRAAK.

Waarde Toehoorders! hartelijk wensch ik u, en mij zelven geluk, ja driewerf geluk! met onze redding, met onze verlosſing. Van allen kant dreigde het gevaar, aan alle zijden werden wij benaauwd. Hoe veele malen ſpraken wij elkander beklemd van harte toe: wat zal het nog met ons worden; zoo God ons niet bewaart, zijn wij verloren! Dan geloofd zij God! het gevaar is geweken, wij worden uit onze angſten gered. En wie onzer erkent hier nu niet, dit is van den Heer alleen geſchied, en het is wonderlijk in onze oogen? Ja, M.G.! had de Heer geene zoo gunſtige uitkomst gegeven, welligt deelden wij in een nog akeliger lot, als in welk wij drie bange weken lang, treurig verkeerden. Vermeesteren de aandoeningen van verrukking, van deelneming, van dankbaarheid thans onze harten, ter oorzake, dat wij, ook ter dezer plaatſe, nu, met onze reeds verloste Landgenooten, ons verblijden mogen, over het gunſtig herſtel onzes lieven Vaderlands; komt, Gel.! dat wij die gevoelens, met eenſtemmige harten, tot God brengen, en Hem daarmede dankbaar ontmoeten.

Naderen wij dan eerbiedig en geloovig den Gods troon, danken en bidden wij, hartelijk, den Hemelſchen Weldoener.

GEBED.

Genadig en barmhartig Hemelsch Vader! uw naam zij verhoogd, geloofd, en verheerlijkt, dat we weder, met verheugden geest, verruimde harten, dankbaar, mogen opgaan, naar de voorhoven van uw bedehuis; dat we, in uwen heiligen tempel, u onze dankbare gevoelens, onze betamelijke erkentenis, mogen toebrengen.

Gij liet ons wel, ter onzer beproeving, in vele bange tijden leven, verſcheidene droeve dagen, akelige nachten doorworſtelen; dan Gij hebt ons, in al die verſchrikkingen, gevaren en droevenisſen, nog genadig geſpaard, langmoedig verſchoond, en weldadig behoed; Gij hebt er ons, zoo onverwacht, als goedertieren, uit gered, verlost; onze vrees, vrees die groot was, deed Gij vervangen worden met vreugde; ons gevaar, dat dreigend was, en telkens vermeerderde, deed Gij, plotseling, wijken, verwijderen; en onze gebeden, ter onzer verlosſing, ſteeds tot U opgezonden, toondet Gij te willen aannemen, door ze thans in dankzeggingen te laten verwisſelen. O God! wat zullen wij U vergelden voor uwe verlosſende liefde en gunst, ons Land en Volk bewezen? waarmede zullen wij U waardig genoeg kunnen vereeren?

Wij gevoelen onze ongeſchiktheid, ſchaamte en droefheid, om u naar waarde te kunnen danken en loven, maar het is in den naam van uwen grooten Zoon, onzen Heer Jezus Christus, dat we onze dankzeggingen tot u brengen; laat ze, om zijnent wil, u welgevallig wezen. En Heer, zijn wij onbekwaam, om uwen lof, naar waarde, te vermelden, ei verleen dan uwen Geest dat die ons bekwame, en dat we, daardoor bewerkt, uwer meer waardig, ja geloovig vereeren mogen.

Bewaar ons bij de goede indrukken, die uwe goedheid in ons moge verwekt hebben; en dat wij nimmer vergeten, welke groote dingen Gij aan ons, aan geheel het Vaderland, en aan al het volk, gedaan hebt; dat wij alles, wat onze ooren hoorden, onze oogen zagen, onze harten gevoelden, onzer kinderen harten diep inprenten, op dat die uwe wonderen, dezer dagen geſchied, aan hunne kinderen mededeelen, en dezelve dus, tot late nageſlachten, worden overgebragt.

Dat uw knecht, onzen Leeraar, uwen bijſtand ondervinde, om nu ook weder, met vernieuwde kracht, lust en moed, ons te leeren van Uwe wegen, op dat wij in Uwe paden zouden wandelen.

Verhoor ons, Vader in den hemel, alleen om Jezus Christus, Uws geliefden Zoons, onzes getrouwen Zaligmakers wil, Amen.

TUSSCHENZANG.

GEZANG CLXXI: I en 11.

Zie ons ootmoedig tot u nad'ren,
O God! Zoo eindloos goed als groot;
Gij waart de God van onze vad'ren;
Gij waart hun Redder in den nood;
Wij ſtaren op het voorgeſlacht,
En zien alom uw liefd' en magt.

Red, ſchraag, verſterk door uw vermogen
Wat eens uw hand gewrocht heeft, Heer!
En 't Vaderland ſlaat dankbaar' oogen
Van nieuws op U, zijn Redder weer:
Zoo word' door voor- en nageſlacht
Uw naam de glorie toegebragt.

TEKST.

PSALM CVII: 43.

"Wie is wijs? die neme deze dingen waar; en dat ze verſtandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren."

Dit zangſtuk, is, zonder opſchrift en opdragt, in dien bundel van heilige liederen geplaatst, welken, gewoonlijk het boek der Pſalmen Davids, genoemd wordt. Wie er de dichter van zij is gevolgelijk onzeker; de inhoud, behelst erkentenis en dank voor genotene zegeningen, voor wondervolle en goedertierene uitreddingen uit verſcheiden noden en gevaren, en een oplettend acht nemen op die wegen Gods, welken Hij, zoo weldadig, ter verlosſing beſchikt had: wordende dus elk vereerer van Jehovah van zelve genoopt, om, in de voorgestelde verlosſingen en uitreddingen, Gods magt, wijsheid, goedheid en liefde, dankbaar te vermelden, en lof prijzende te erkennen.

Wanneer wij dan, Gel.! gisteren morgen, de blijde tijding ontvingen, dat in dien nacht, de tegen ons overliggende Willemſtad, in alle ſtilte, verlaten was door de Franſche troepes, dacht ik terſtond op eenen geſchikten tekst na, om bij deze gelegenheid behandeld te worden, en ziet mijne keuze bepaalde zich bij dezen. Kort was het tijdsbeſtek, het welk mij dus vergund werd, om mijne gedachten, wegens de onderſcheiden aandoeningen van mijnen geest, geregeld te leiden; ik verwacht gevolgelijk van Ul., die mij hoort, verſchooning, wanneer niet alles, wat ik zal zeggen, zoo juist geordend zij, als gij het, bij andere gelegenheden, billijk verwachten moogt.

Merkt het aan, wat ik zeg, als een woord des harte, en ontvang het even zoo voor uwe harten.

I. Eerst moet ik mij eenige oogenblikken bij den tekst bepalen.

II. Dan zal ik de woorden van denzelven overnemen, met betrekking tot Gods daden onder ons in deze dagen.

III. Eindelijk met eenige opwekkingen beſluiten

I. De woorden van mijnen tekst moesten elk, gelijk een ieder dra bemerkt, tot welken dit woord gerigt was: wie is wijs? die neme deze dingen waar; van zelve terug leiden tot al het vorige, in dit lied voorkomende. Laat ons dan ook terug zien, Gel.! en den inhoud van het gezang zoo kort mogelijk doorloopen, en het zal blijken, dat wij door deze dingen, waaromtrent de dichter vermaand, wie is wijs? die merke er op; verſtaan moeten alle de rampen, ellenden, gevaren en plagen, aan welke de Israëllers onderworpen waren, het zij door eigen ſchuld, het zij door welke reden ook.

En waartoe kwamen ze toch wel in die ongelegenheden; waarom deelden ze in die rampen; tot welk een oogmerk omringden hen die gevaren? waartoe anders, dan om zich afhankelijk van God te gevoelen, en Hem te erkennen, Hem alleen, als den eenigen uitredder uit alle die rampen en ellenden, als den grooten Verlosſer uit anders onoverkomelijke gevaren en bezwaren?

Welke waren dan wel die ongelukken, waarin ze zich bevonden hadden, waaruit hen de Heer, zoo almagtig, genadig en weldadig, verlost had? Deze toch: ſommigen zwierven rond in een vreemd land, weinig bewoond en bezocht door menschen, waar het hun ſoms aan de noodigſte levensmiddelen zelfs ontbroken had; gene waren tot een ander uiterſte vervallen, veroordeeld namelijk om de akelige ketenen in ſombere kerkers omtedragen; — anderen weder leefden onder zulke zware beproevingen, dat ze zelfs alle begeerte tot genot opgaven, welke weleer, zoo onmatig, in hun heerschte; velen omringden de grootſte gevaren, die met ſchepen de wijde en diepe zeeën doorkliefden, ziende zich nu eens door opbruiſchende zeegolven, aangeſtuwd door hevige winden, tot eene verbazende hoogte opgeſtegen, als of ze den hemel wilden bereiken; dan weder daalden ze, als in eenen peillozen afgrond; de beklemdheid, de angst was dan op elks gelaat, zelfs op dat van den minst aandoenlijken bootsgezel; en eindelijk treurden de meesten, over de geweldige omkeeringen der aarde met deszelfs bewoners; waardoor binnenlandſche zeeën in dorre woestijnen, en ongemeene vruchtbare landsdouwen in een onbebouwd oord verwisſeld werden; wordende de vruchtbaarſte akkers tot zouten grond gemaakt, en, omgekeerd, onbebouwde ſtreken in bewaterde landen, waarvan, de vrucht en zegenrijke oogst blijde geſmaakt werden.

Dan weder nam dezen zegen af, en de beweldadigde ingezetenen zagen zich van alles ontroven, ontroven door eene reeks van rampen, en eenen ſchakel van volksplagen, welke hen het vorig blijde genot zoo veel te gevoeliger deed betreuren.

Ziet toch, alle deze rampen waren hen overgekomen, veelal ter oorzake van eigen dwaasheid, hoogmoed en zonden. Dan wat had God gedaan? Had Hij hen in dezelve laten omkomen, hetgeen velen hunner, welligt regtvaardig, zouden verdiend hebben? Of had Hij ze er uit verlost?

Doch, daar God geen behagen heeft in den menſchen kinderen te plagen van harte, maar alleen, met de kastijding, dit verheven doel heeft, om er hen waarlijk beter en verſtandiger door te doen worden; zoo blijkt ook, treffend, uit dit lied, dat de Heer, na zijn oogmerk met dit volk bereikt te hebben, ter hunner verbetering en leering, hen, zoo magtig als weldadig, uitredde uit hunne rampen, en hen verloste uit alle hunne jammeren; waarom ook 's Heeren lof telkens wordt aangeheven, om Jehova's goedheid te bezingen. Jehova had ze toch, vrij gunſtig, van alle bekende wereldſtreken, waar henen zij verſpreid waren, weder gelukkig in hun eigen Vaderland terug geleid; uit de plaatſen zelve, waar zij een treurig verblijf hielden, blijde verlost, geene ketenen konden hen kluisteren, of almagt wist ze te verbreken; Jehova bevrijde ze, door een enkel magtwoord van zijnen bevelenden wil, en voerde ze, als van den dood tot het leven weder; Jehova redde hen van gedreigde gevaren, door tot den ſtorm te zeggen weest ſtille, en de ſtorm ging leggen; door tot de zee te zeggen, bedaar, en de zee werd als een effen ſpiegel, op welker oppervlakte naauwelijks eenige kabbelende golfjes ſpeelden; — Jehova herſtelde ze weder tot vorigen bloei en welvaart, en zij genoten voorts alle meest mogelijke en gewenschte zegeningen.

Zoo dan had de groote Wereldbeſtuurder als hunner vaderen God, hen weder goedgunſtig geweest, hen bevrijdende van de hand hunner wederpartijders, niet door magt of geweld, noch door prijs of vergelding, maar door zijnen eigen ſterken arm, en alles magtige hand.

Hieromtrent is des dichters vermaning nu toch, wie is wijs? die neme deze dingen wel in acht; hij lette wel op alles, en overlegge het bij zich zelven; oordeele er over, ter erkentenis van Gods magt, wijsheid, goedheid en trouw; make dezelve zich ten nutte, en vergete ze nimmer; hij lette veeleer, met eene verſtandige kennis dier dingen, op de vele blijken en bewijzen van Gods genade, barmhartigheid en goedertierenheid.

En deed nu de mensch zulks, op deze wijze, hij zoude, door deze aandachtige beſpiegelingen van Gods wegen en werken aangeſpoord, met verrukten geest, God voor zijne veelvuldige weldaden en goedertierene verlosſingen, opregt dankbaar loven, prijzen en verheerlijken.

II. Laat mij nu toe, deze mijne tekstwoorden overtenemen, met betrekking tot Gods daden met en onder ons.

Lieve Vrienden! wat al proeven van Gods bijzondere uitreddingen en verlosſingen wat al proeven van Gods magt, wijsheid, goedertierenheid, trouw en weldadigheid zoude ik nu niet kunnen te berde brengen, uit de geſchiedenisſen van vroeger tijd, bijzonder uit die van ons eigen Vaderland in vorige dagen; dan de tijd verbiedt mij, dit thans te doen. Laat mij ſlechts eenige opnoemen, welke ons allen nieuw en versch in de geheugenis liggen. Welke proeven van Gods magt en liefde zullen wij niet aantreffen, wanneer wij de geſchiedenis van ons eigen leven maar raadplegen? Hoe lang, hoe droevig waren ons dierbaar Vaderland, ons Volk en onze gezegende Godsdienst vernederd, verdrukt, veracht! Hoe veel openbaar geweld, hoe veel verborgen leed, geheime ſpijt, moest verduurd, omgedragen, verpijnigd worden! Hoe veel ongeluk, ramp en ellende allerwege worden verwekt, aangerigt! Hoe vele rijken werden middelbaar in vermogen; hoe velen in den middenſtand, tot op het been uitgeteerd; hoe menig behoeftige, geheel onherſtelbaar ongelukkig! Alle ſtanden droegen het uiterlijke treurkleed van inwendige vermagering en doodelijke kwijning. Aller aangezigten vertoonden rouw, wegens gemis, verlies in bloed en goed beide. En geen beroep was er, het welk men nog trachtte voorttezetten, of men zag het grootelijks bezwaard, en de uitvoering van hetzelve zeer onaangenaam en drukkend gemaakt, door zoogenoemde ſtipte handhavers der keizerlijke wetten, doch die niets meerder, dan hun eigen ſnood bedrieglijk voordeel daardoor beoogden. Hoe velen onzer bloedverwanten, vrienden, volks en landgenooten, frisch, als de ontluikende roos, zag men, in de laatſte jaren, wredelijk het hart der ouderen, broeders, zusters en vrienden ontrukken; en verre, verre weggevoerd van hunne vaderlijke oorden, op eenen onbekenden, vreemden grond, eenen geweldigen dood, als op eene ſlagtbank, ondergaan; zag men ſneven, in hun jongelingsleven, voor ongetemde overheerſchingszucht van den algemeenen beroerder en verwoester van ſchier geheel de aarde. Hoe velen, die door opoffering, ter bevrijding hunner zoonen, bijna gansch zijn uitgeput geworden, zoo dat ze thans, uit hun beſtaan gezet, met moeite hunne nooddruft verkrijgen kunnen! Hoe velen — dan, M.G. waartoe zoude ik nu meerdere ophalen van die rampen en ellenden, die duizenden onzer volksgenooten troffen! Zij zijn ons allen, helaas! meer dan te veel bekend. — Deze jammeren zijn doorgeworſteld. De Heer heeft er een einde aan gemaakt. Een einde, zoo onverwacht, als, naar wensch, weldadig. Wij zijn gered van onze onderdrukkers, plagers, verachters. Wij zijn verlost uit de hand onzer wederpartijders.

Wij zouden hier wel kunnen vragen: waarom ons land en volk zoo vele achtereenvolgende jaren heeft moeten lijden, en in ſteeds toenemende rampen en bezwaren deelen? Waarom herſtelde Neerlandsch God niet eerder Neerlandsch volk, Neerlandsch onafhankelijkheid? Waarom? — Dan, behalven dat God vrijmagtig is in zijn doen, en geene antwoorden behoeft te geven van zijnen wil, kan men evenwel met

zekerheid verklaren, dat deze Goddelijke wil altijd beſtuurd wordt door volmaakte wijsheid, en de uitgeſtrektſte bedoelingen heeft, die altoos moeten eindigen in den zegen, en het nut voor den mensch, en in de eer en verheerlijking van God.

En zouden wij er dan welligt deze oogmerken niet in kunnen opsporen, waarom onze bevrijding en verlosſing zoo lang wierden uitgeſteld: om dat de beproevingen Gods tot ons duurzaam beſtaan, als een onafhankelijk, en door eendragt verbonden volk, nog niet tot rijpheid gekomen waren? had de verlosſing eerder ontſtaan, was de dank, welligt, zoo groot niet geweest, die men voor Gods reddende liefde koesteren zoude, dan wel nu? waren wij, welligt, zoo gelukkig niet geweest, als men zich, bij ontluikende welvaart, en herleefden koophandel, nu regtmatig moge voorſtellen? Ja hadden wij welligt niet die voordeelen voor onzen geest verkregen, die, uit de vernedering van den uitwendigen ſtand verkrijgbaar zijn, dan men nu hopen moge?

God ſtelde, hoe het dan ook zijn moge, de verlosſing uit, tot dezen tijd, met oogmerk. Maar nu ſtond Hij ook zelf op ter onzer redding, bevrijding. De Heer heeft dit gedaan, en het is wonderlijk in onze oogen! Wat had er toch van ons land, dat geen naam meer had onder de volken; wat had er van ons volk geworden, dat geen volk meer op zich zelf, maar ondergeſchikt was aan het ijzeren juk der Franſche overheerſching? ach! indien wij nog langer onder het zware juk hadden moeten gebukt gaan, wij waren verpletterd geworden.

Maar ſtelde de Heer uit, het was tot hier toe en niet verder, of de Heer kwam ter onzer verlosſing neder. Zonder er nog één vervolger was zag men alle Franſche beambten, ons grondgebied, ſchichtig, verlaten. En, op de meerdere nadering der zegevierende Bondgenooten, de Franſche troepes, zich in de vestingen werpen. De vrees en de ſchrik dreeven ze voort.

Wij zijn, verlost door ’s Heeren, alvermogende hand en wij hopen, met Paulus, dat door God ſteeds verlost, Hij ons ook nog verlosſen zal. Het is ook hier, wie is wijs? die neme deze dingen waar, en dat ze verſtandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren.

III. Laat mij nu met eenige opwekkingen, ter onzer toeëigening, deze rede beſluiten.

Al de onheilen M.W.! die ons troffen, al de verliezen, die wij leden, al de vernederingen, die wij ondergingen, moeten ons leeren, hoe afhankelijk wij van God zijn, en hoe alles op aarde veranderlijk, onbeſtendig en wisſelvallig is. Mogten de geledene tegenſpoeden ons nu tot God drijven, en ons dan Hem verbinden, om een hooger goed te zoeken, dan het geen de vergankelijke aarde oplevert? Gods lankmoedigheid liet ons nog bij den anderen blijven, en heeft, hoe veel gij ook verliezen

mogt, uw leven nog geſpaard. Nog laat God u roepen, ja nooden, op de vriendelijkſte wijze nooden: zoekt de dingen, die boven zijn; Hij laat u bidden: laat u met Hem verzoenen, want waarom zoudt gij ſterven. Niemand weigere dan aan deze roeping, noodiging, gehoor te geven, maar een ieder bekeere zich tot den Heere onzen God, op dat hij leve en niet ſterve. Niemand zoeke dan zijne zonden te verkleinen, te verſchoonen, want die zijne zonden bedekt, zal niet voorſpoedig zijn, maar die ze bekend en laat, zal barmhartigheid verkrijgen. Een iegelijk uwer belijde dan zijne zonden voor den Heere, met hartelijk berouw, dat hij dien weldadig en genadig verſchonenden God, zoo dikwijls beledigd, mishaagd hebbe. Zoekt de ſchuldvergeving bij den genade troon, die nog voor den zondaar te naderen zij, door het verzoenendbloed van het gekruiste Godslam, Jezus Christus. En dat het van achteren bleek, gelijk Paulus getuigde Hebr. XII: 11, *alle kastijding, als die tegenwoordig is, ſchijnt geene zaak van vreugde te zijn, maar van droefheid; maar daar na geeft zij van zich eene vreedzame vrucht der geregtigheid den genen, die door dezelve geoefend, zijn*.

Laat ons ook, uit al die vernederingen en onheilen, die ons overkwamen, leren, eensgezinder en liefderijker onder en met malkanderen te leven. Laat ons opmerken, hoe, door de ongelukkige verbreking van den zoo heilzamen eendragts-band, de grootſte verwarringen werden aangerigt, en alle ſterkte verzwakt, alle ellende geboren werd.

Laat ons, M.G. met allen, rondom, onderling, door eene liefde, die, ſtandvastig, ongeveinsd en welwillend zij, verbonden zijn, en zoo onzen doorluchtigen Vorst, die ons hier in zoo grootmoedig is voorgegaan, volgen. Denkt toch, dat door eendragt het huis gebouwd wordt, daar het door tweedragt wordt afgebroken.

Dat alles, wat wij ondergaan hebben, ons dan leere, den vrede en de liefde, onder malderen, hoog te ſchatten, en aan te kweeken, Denkt toch vooral aan den 133 Pſ. *Daar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen; daar woont Hij zelf, daar wordt Zijn heil verkregen, en ’t leven tot in eeuwigheid*. En, o! dat Hij, wiens magtige invloed dat alleen kan te weeg brengen, alle kwaad vermoeden, alle onvriendelijk vooroordeel moge wegnemen! Behandel uwen evenmensch, zoo als gij wenscht behandeld te worden; denkt, ſpreekt en doet zoo, een iegelijk met zijnen naasten; en de God des vredes en der liefde zal met u zijn.

Laat ons verder de Goddelijke weldaden dankbaar erkennen, die de Heer ons, zoo onverdiend, bijzonder ook dezer dagen, bewezen heeft.

Hoe, ziet gij toch niet, M.G.! hoe goedertieren de weldoende God ons bevrijdde, bewaarde, redde verlostte uit alle onze vrezen angſten en gevaren? Wij waren gedurig in vrees, het gevaar dreigde geſtadig, een enge band hield ook ons bekneld; — wat was

het een akelig vertoon, toen de kogels, over onze hoofden ſnorden, en onze huizen, goederen, ja wat meer zegt, onze dierbare levens in gevaar waren? Wat was het een droevige avond, toen men, bevreesd voor eene landing, met vrouwen kinderen, naar elders een veilig verblijf zocht? Hoe treurig was het, onder de van ſchrik verbleekte beangſte vrienden, de bitterſte weeklagten uit te hooren gillen, weeklagten die onze harten geheel in beweging bragten? — Dan waartoe nu meer aangeroerd? Het is ons allen bekend wat er gebeurd is. Welk een zegen, welk een onſchatbaar voorregt! Hoe droevig onzen toeſtand ook zijn mogt, hoe groot het gevaar ook ware, geenen onzer werd getroffen, wij ontkwamen het alle. Wat zullen wij dan den Heer vergelden, die bij ons zoo vele weldadigheid gedaan heeft? Hoe zult ge den zegen en het geluk, dat gij thans zoo rustig en onbevreesd in uwe woningen, zoo ſtille en zonder ſchrik in dit Godshuis verkeeren moogt, toch den Heer beantwoorden? Hoe zult gij toch dat groot heil dankbaar genoeg erkennen, ons geheele volk, in de redding en bevrijding onzes dierbaren Vaderlands te beurt gevallen?

Looft en dankt met uwen ganſche ziel, en alles wat in u is, den aanbiddelijken Oorſprong van dit groot werk. Offert hem eene offerande van dankzegging, want dat is goed en betamelijk. Laat uw hart en tong zich vereenigen in den lof van zijnen naam. Offert Hem en, Christus onzen Heer alle uwe vermogens, Hem komen ze toe. En laat uw geheel leven een dankbaar Gode leven zijn. —

Laat ons eindelijk, uit al het gene God aan ons gedaan heeft, nu voorts vertrouwen, dat de Heer het ook verder zal wel maken. Niets is ook betamelijker, noch noodzakelijker. Wij zijn verlost, doch de verlosſing is nog niet volkomen. Er zijn nog vele vestingen, ja zelfs nog geheele ſtreken lands in der vijanden hand.

Vertrouwt des op God, ook betrekkelijk dit werk. Maar, ziet wel toe, hoe gij dit vertrouwen koestert. Het mag toch geen werkeloos vertrouwen, wezen: — neen! het moet een vertrouwen zijn, dat gepaard gaat met het gebed, en dat vergezeld is met onze vlijt en werkzaamheden. Zonder dit zal het toch een ijdel vertrouwen zijn. Wij moeten voortgaan in dat werk, het welk wij, voor onze verlosſing, hier beoefenden. Wij werkten en baden. Nu hierin moeten wij volhouden, en niet vertragen; wanneer wij hier, in verſlapten; hoe veel kan men dan weder vreezen? Hoopt dan op God, en zijt ſtille op het heil des Heeren, want dat is goed. Vooral wek ik u hier toe op, opregte Christen! Het is toch u opgelegd, dit betamend geloofsvertrouwen tot God te beoefenen. Draagt veel, met een vertrouwelijk hart, de algemeene belangen van het dierbaar Vaderland, van den geliefden Vorst, van de herſtelde Natie, en van den gezegenden Christelijken Godsdienst op, aan de magtige beſcherming, en volkomene verlosſing van Neerlandsch God. Amen!

GEBED.

Oneindig goedertieren en weldadig Opperregeerder van heel de Wereld, die in den Hemel woont, en al Uw welbehagen doet! Wij danken en loven U, als onzen grooten Weldoener, met erkentelijke harten, voor den zegen en het voorregt, dat we weder openlijken Godsdienst mogten vieren; een voorregt, een geluk, dat ons in die bange dagen, dagen vol ſchrik, vrees en verwarring, niet mogt te beurt vallen.

Wij danken U dat Ge ons onverhinderd deedt ſamen zijn, om U ter eer, ons ter verblijding en opwekking, die weldaden te herdenken, die Gij ons dierbaar Vaderland, en geheel het Nederlandſche Volk, in deze dagen bewezen hebt.

Welke treffende blijken Uwer bewaring, zorg en goedertierenheid mogten wij, in Uwe gangen met ons, niet opmerken! Hoe breidet Gij de armen Uwer Vaderlijke liefde en barmhartigheid niet over ons uit! Hoe liet Ge U niet gelegen liggen aan het diep vernederd Vaderland, en het tot den grond toe verlaagde Volk, zoo dat we er over moeten uitroepen: Wat groote dingen heeft Neêrlandsch God aan Neêrlandsch Volk gedaan!!

Dat Ge onze harten, door alle die teedere betrekkingen Uwer liefde, die geduchte proeven Uwer almagt, en die treffende bewijzen Uwer trouwe en waarheid, in ware erkentenis, tot Uwes naams heiliging en verheerlijking, ontvonktet! Dat we U, den God van ons leven en van onze menigvuldige goedertierenheid, nimmer door ſnode ondankbaarheid miskenden of vergaten!

Dat Ge ons verder met Uwe magtige beſcherming omringdet, en een veilige toevlugt waart voor ons en de onzen! En gelijk Gij ons, zoo onverwacht als naar wensch, verlostet, red en verlos ook alzoo, o! onze landgenooten, die nog onder het geweld en den druk van den algemeenen vijand zuchten; ontferm U, Heer! onzer twee ingezetenen, die door gewapend geweld, onzer zijden, uit ons midden ontrukt, weggevoerd, in akelige kerkers moeten zuchten, niet wetende wat hun lot worden zal. Sta ze bij in hunne akelige omſtandigheden, — en verlos ze ſpoedig, breng ze ter algemeene verblijding weder tot ons, opdat we ons onderling mogen vereenigen, om U, voor hunne behouden terugkomst, dankb’ren lof toetebrengen.

Bevrijd hen ook, op Uwen tijd, die nog treuren over het gemis der edele vrijheid, en nog gebukt gaan onder drukkend geweld; bewaar hen, in deze droeve omſtandigheden, bij het leven en hunne goederen. Breng, o God! ook onze jongelingen! uit alle landen weder, waarhenen overheerſchingszucht hen voortdreef, en verblijd aller familie- en vriendenharten.

Uwen zegen ruste op onzen geliefden, hoogst-geëerbiedigden Souvereinen Vorst, welken Gij behouden, over den wijden oceaan, tot ons wederbragt, en hem het beſtuur over Neerlandsch Volk hebt toebetrouwd. Op Hem dale den geest van wijsheid, kloeken moed en liefde, om zijn volk te regeeren en te beſchermen met beleid, met liefde. Beſcherm en bewaak zijnen doorluchtigen perſoon, en geheel zijne doorluchtige familie, en breng dezelve, op Uwen tijd, ook behouden en verblijd tot ons over.

Zegen Gij de wapenen onzer hooge Bondgenooten ter overwinning, tot eenen ſpoedigen, voor geheel de wereld heilzamen, en duurzamen vrede.

Bekroon Gij alle wijze maatregelen ter vestiging van onzen Staat; en laat Neêrlandsch Volk zich, tot in late nageſlachten, verheugen mogen over eene regeringsform, die het meest geſchikt is tot heil van Volk en Vaderland.

Dat de ſchoolen weder bloeijen, en vele kundige en brave mannen, voor Vaderland en Godsdienst, aankweeken mogen.

De Bedienaars der heilige waarheden nemen hunnen post getrouw waar, en niet als zuchtende; voorzie Gij gunſtig in hun beſtaan, op eene wijze, waar over wij ons dankbaar zouden mogen verheugen.

Laten de Gemeenten bloeijen in geloof, hoop en Christelijke liefde; dat in dezelven alle Godsdienſtige, huisſelijke en gezellige maatſchappelijke pligten, tot onderling genoegen en algemeenen zegen, mogen beoefend worden.

Heer hoor Gij onze ſmeekgebeden, die wij niet voor uw heilig aangezigt nederwerpen op onze geregtigheden, die er toch niet zijn, maar alleen op Uwe barmhartigheden, die groot en vele zijn.

Vergeef ons genadiglijk alle onze ſchulden, ook die gebreken, welke ons thans aankleefden, alleen om Jezus Christus, Uwes lieven Zoons, onzes Heers wil, Amen.

NAZANG.

PSALM CVII: 22.

Wie wijs is? merk' die dingen,
En geef verſtandig acht
Op 's Heeren handelingen,
Zoo vol van gunst als magt.

KORT EN ECHT VERHAAL

VAN AL HET VOORGEVALLENE TE

NUMANSDORP,

GEZEGD DE:

BUITENSLUIS,

Sedert den 19 van Slagtmaand tot den 11
van Wintermaand 1813.

Naauwkeurig van dag tot dag, onder de onaangenaamſte,
doch, Gode zij dank! gezegend eindigende
omstandigheden aangeteekend, door
B.J. ZWALUE*, Predikant aldaar*.

Na dat reeds een groot gedeelte van Holland (van de voormalige Zeven Vereenigde Provincien) verlaten was, zoo van de hoogere als mindere Franſche beambten, begon de zoo lang gewenschte heugelijke omwenteling van zaken in ons dierbaar Vaderland, in het departement de Wester-Eems (Provincie Groningen en Ommelanden) te midden van Slagtmaand dezes jaars, en werd weldra door Friesland, en vele plaatſen in Holland, als Amſterdam, den Haag, en meer anderen gevolgd.

Deze plaatſen, bereids voorgegaan zijnde, kon het niet misſen, of het platte land moest dra volgen; zoo als ook dan, op Vrijdag den 19 van diezelfde maand, (zijnde de Fransche Receveur en Douaniers daags te voren vertrokken) deze verandering van zaken, onder de inwoners alhier, openlijk uitbrak, zoo door het dragen van Oranje, het oude Vaderlandſche leusteeken, en het Oranje boven roepen, als door het afbreken van het Douanenhuisje, (doch dit geſchiede zeer ordenlijk, en op gezag der loffelijke regering, ter voldoening aan de begeerte des volks,) opgerigt aan de Kaai, hetwelk een doorn in ’t oog was, wegens de menigvuldige, onregtvaardige geldafperſingen en knevelarijen in hetzelve gepleegd.

Dan de begeerte van de Hollandſche vlag op den toren te willen zien, werd, wegens de nabijheid van de Willemstad, niet ingewilligd, en bleef, op de verſtandige, billijke en overtuigende redenen van den Heer Adjunct-Maire **LEENDERT VAN BEEK**, waarin het volk toen ook met ſtille onderwerping berustte, nog onbevredigd.

Was dit gebeurd, welke heillooze gevolgen had men niet te vreezen gehad, daar er ’s anderendaags, zijnde Zaturdag den 20, omſtreeks half twaalf, onverwacht, een detachement

Franſchen, beſtaande uit 12 man en een officier, uit de Willemſtad overkwam, welke officier met ernſtige redenen den Heer Maire **JOHANNES MAASDAM** gelastte, om voortekomen dat er geen Oranje gedragen, noch Oranje boven geroepen werd, veel minder eenige vlag uitgeſtoken, noch op den toren geheſen werd, alles op zijne verantwoordelijkheid; waarop dit detachement weder vertrok.

Schoon nu de ingezetenen uit zich zelven de voorzigtigheid hadden van zich van alle Oranje te ontdoen, liet nogthans de Heer Maire voorn., zoo wel tot eigen verantwoording, als om deze aanmaning meerdere publiciteit te doen geworden, eene vriendelijke doch tevens ernſtige waarschuwing doen, dat elk, die maar van Oranje eenig openlijk blijk gave, naar conniventie van zaken zoude geſtraft worden. Wordende er nu voorts ook gewillig gehoorzaamd, en de rust bleef naar wensch bewaard.

Tot <u>Woensdag ochtend den 24</u> daaraanvolgende bleef alles even ſtil en rustig, doch toen die ſtilte op eens afgebroken wordende door een detachement Franſchen uit de Willemſtad, uit 40 man beſtaande, werd vervangen door veel gewoel, en er kwam vrees onder de inwoners. In den namiddag ten 3 uren werd de eerſte verontrustende tijding aangebragt, wegens een in aanmarsch zijnde burgerkorps; komende er intusſchen vijf mannen te paard van Strijen, die opvraag deden van de ammunitie welke zich op de batterij bevond, ter verdediging van Dordrecht, als zijnde daar dien morgen weder eene tweede hevige actie met de Franſchen, uit Gorinchem komende, en op den Veerdam van Papendrecht post vattende, voorgevallen; doch dit werd hen niet ingewilligd. Gelukkig dat ze, hoewel onverrigter zaken, weder langs eenen anderen weg huiswaards mogten vertrekken. Voorts liep dezen dag wel af, evenwel deed de aanſtaande lange nacht vele onrustige gedachten verwekken. Dan bij het wijken der nachtelijke donkerheden, waren ook die onrustige nachtgedachten geweken.

<u>Donderdag den 25</u> werd dit detachement met nog 40 man verſterkt, en de vrees onder de inwoners nam, hoe langs zoo meer toe; wordende van hetzelve een gedeelte naar Klaaswaal, op recognitie, uitgezonden, welk echter ſpoedig terug keerde.

Doch nu werden door de Franſchen ernſtiger maatregelen, ter plaatselijke defensie genomen. Er werd eene *Nood-Batterij*, bij den ingang van het dorp, aan de noordlandzijde, op het heuveltje, tusschen het dorp en het zoogenaamde zandpad, aangelegd, bestaande uit vaten, welker eenen bodem uitgeſlagen, voorts naast elkanderen geplaatst en met aarde gevuld werden.

Intusſchen werd de vallende avond, en de daarop volgende donkere nacht, weder zeer angstvallig, te meer, om dat men vernam, dat er een gewapend burgerkorps op marsch zoude gaan, om de plaats te bemeesteren, doch het bleef dien nacht ook gelukkig alleen bij den angst.

<u>Vrijdag den 26</u> werd deze nieuwe noodpost met eene wacht bezet, welke men echter met den avond weder introk, als trekkende nu alle manſchappen, na den taptoe, naar de batterij, latende het dorp geheel open, en hebbende verſcheiden ſtukken kanon op en bezijden het dorp gerigt.

De inwoners waren vol ſchrik en zeer bedroefd, want weinig tijds voor zij het dorp verlieten, was er een treurig, angstwekkend voorval gebeurd; men had namelijk twee

ingezetenen, met name **ARIE OOSTERMAN** en **IZAAK SIMONS**, ongedacht, met militaire magt in arrest genomen, en geboeid naar de Willemſtad weggevoerd [1].

Zaturdag den 27, de nacht gerust ten einde geloopen zijnde, ondekte men ze weder op het dorp, en zij bezetteden, als den vorigen dag, dezelfde posten.

Deze dag was voor velen een dag van groote doodsbenaauwdheid. Eene patroelje van vijf man, langs de buitenkade, over de Schuring, den buitendijk rondgaande, werden door dezelve vele afperſingen en geweldenarijen gepleegd; en het is aan Gods Voorzienig beſtel alleen ootmoedig te danken, dat er geene onſchuldige moeders met hunne zuigelingen, die zich te huis bevonden, terwijl de mans hun dagwerk verrigtten, ongelukkige ſlagtoffers van hun wreed baldadig muskettenvuur geworden zijn.

Voorts, tot op hun vertrek, liep alles wel af, welk vertrek, zeer onverwacht, geſchiede, te weten: op Woensdag den 29, in den vroegen ochtenſtond ten 4 uren, voerende al het kruid, ſlechts eenige ſchoten achterlatende, met zich naar de Willemstad, latende even wel de kanonnen onvernageld; — nu waren de inwoners eenigermate verblijd, en wenschten zulke tooneelen nimmer weder te mogen aanſchouwen; dan het was maar een begin der ſmerten. De ruste van dien dag duurde ook niet lang. In den avond, ten 5 uren had een vijftigtal Oudbeijerlandſche burgers de ſtoutheid, om onverwacht, de batterij van 12 ſtukken kanon, met zes 36ponders, en zes 24ponders beplant zijnde, te vermeesteren.

Dit geſchiedde in dezer voegen: men bezette ſchielijk de caſerne, waar de kustkanonniers hun verblijf hadden; men nam er 15 man van gevangen, onder dezen ook den kommandeerenden ſergeant; waarop een gedeelte der burgers, met hunnen kommandant, den heer **ADAMS**, aan ’t hoofd, naar de batterij ſnelde, en ook de daar zijnde 3 wachtdoende kustkanonniers gevangen nam. Nu was dit fort in burgerhanden, doch de vrees was er niet mede weggenomen, want men wierd nu beducht voor eene landing; dan God bewaarde ons, de Franſchen waren met zulk een ſchrik bevangen, dat ze den overtogt niet weder durfden ondernemen.

Den 28 werden wij meerder gerust geſteld, door verſterking van nationale gardes en burgerkorpſen, zoo van de ſtad Dordrecht als van de dorpen ’s Gravendeel en Strijen, onder kommando van de heeren luitenants **A. VIJGH**, **EVERA** en **J. DE KONING**, uitmakende 120 manſchappen. In den avond van dien dag kwamen voorts nog 70 man Pruisſen aan, onder kommando van den baron **VAN BOSSCHÉ**. Dezen nacht genoten wij eenige rust.

Den 1 December vertrokken weder naar hunne woonplaatſen, de Nationale Gardes en alle de Burgerkorpſen, blijvende het Pruisſiesch korps alleen in bezetting, het welk weder nieuwe vrees verwekte, omdat, hoewel deze alle welbedrevene krijgslieden mogten wezen, echter het getal te gering ſcheen om eenen aanval van den overkant te kunnen afwachten;

---

[1] Na van de Willemstad verder opgevoerd geworden te zijn naar Bergen op Zoom, waar ze vele bange angsten, ja doodsvrezen hebben doorgestaan, zijn ze, Gode zij dank! in eer, en met een vrijbrief, weder gelukkig, den 13 Januarij, teruggekeerd, tot onuitsprekelijke vreugde hunner huisgezinnen, als ook van geheel de burgerij aan de Buitensluis.

echter wij moesten ſtille zijn, en voorts vertrouwen op Gods bewarende hand en terughoudende kracht.

Intusſchen hadden alle de kustkanonniers weder voor twee maanden dienst genomen, voor den heer Prince van Oranje-Nasſau, wordende de gevangen genomen kommandeerende ſergeant, onder eene escorte burgers, naar Rotterdam getransporteerd.

Donderdag den 2, ten half negen uren, werd het kanon gelost; alle de inwoners verſchrikten geweldig; men vernam dat het geſchied was en onophoudelijk geſchiedde, om ſchepen, zoo ledige als met ammunitie geladene, het inloopen in de Willemſtad te beletten, en dat zij hier praaijen zouden. Ter zelver tijd wierd de Vaderlandſche vlag, die in geen 19 jaren gewapperd had, op de batterij geplant. Wat nu het inloopen betreft, dit werd wel verhinderd voor een gedeelte, doch het praaijen gelukte niet; zij zakten weder af tot voor Ooltgensplaat, waar zij ankerden. Dus liep deze kanonnade af. Doch de avond van dien dag was allerverſchriklijkst. Toen er, nagenoeg ten 7 uren, een kanonſchot gehoord werd, haastte zich een ieder weder naar den dijk, waar men vernam dat het buiten niet klaar was; er werd alarm geſlagen, en de manſchappen kwamen in de wapenen; het gerucht verſpreidde zich, dat er ſloepen met Franſchen de batterij naderden. De vrees, verwarring en neerſlagtigheid waren zeer groot. Velen verlieten alles, en zochten met hunne vrouwen, kinderen en vrienden, naar elders een gelukkig heenkomen, vooral den weg naar Klaaswaal inſlaande. Men was beducht voor moord en plundering, daar het geval van Zaturdag l.l., en bovenal dat ontzettend bloedtooneel van de ongelukkige ſtad Woerden, aldaar den 24 November en 2 volgende dagen aangerigt, grootelijks voor deden bekommerd zijn. Dan, God zij gedankt! men werd binnen kort weder gerust geſteld en uitermate verblijd, dat het eenige ſchuitjes met beangſte, uit Zeeland gevlugte, dijkwerkers van Sliedrecht waren, die hier dien avond ſchuilplaats zochten. Nu konde dan elk weder gerust huiswaards keeren, en God verheerlijkende, de overige uren des nachts doorbrengen, zoo als het betaamde.

Vrijdag den 3 viel er niets voor dat van eenig aanbelang was, als dat er verſcheide kanonſchoten gedaan wierden, op voorbijzeilende ſchepen, waarvan er een, de Hollandſche vlag ophijſende, praaide; dan, weder vrijgelaten zijnde, had de ſchipper de ſtoutheid, om naar de Willemſtad overteſteken. Dien nacht was alles rustig, hoewel de inwoners verſchrikt opbleven.

Zaturdag den 4, werd de Hollandſche vlag, na lang aarſelens (wegens de Willemſtad) ook op den toren geplant, tot groote vreugde der ingezetenen, waarop nu ook elk die eene vlag had, dezelve blijde en verheugd uitſtak.

Dan ook deze vreugde werd weder ſchielijk geſtoord; in den namiddag ten half 2 uren werd er eene bom, uit de Willemstad, naar ons dorp geworpen, die gelukkig tot op 50 Rijnlandſche roeden genaderd, aan den Zuidwestenkant, in de zoogenaamde Westelijke laagjes nederkwam, en een vervaarlijk gat, wel van eene mans lengte, in den grond maakte. Ook werd er een houwitſer afgeworpen, doch die ſprong naar wensch, eer hij de plaats genaakte, hoog in de lucht. Hier bleef het nu bij, maar de vrees had zoodanig de harten vermeesterd, dat velen, bevreesd voor den naderenden nacht, met vrouwen, kinderen en goederen de vlugt naar elders weder ondernamen. Groot was de conſternatie en

verſlagenheid doch ’s Heeren naam zij groot gemaakt, ook dien nacht bleef het alleen bij den angst, niets viel er van het gevreesde gevaar voor.

Zondag den 5 was alles rustig; er werd geen ſchot gedaan, hoewel men van Ooltgensplaat hoorde ſchieten, zoo als dat daar den vorigen avond al zeer hevig was; evenwel baarde dit onrust, om dat men wist dat Ooltgensplaat in onze magt was.

Maandag den 6. Deze was een dag van groote verſchrikking, ten half 12 uren zag men aan den kant van den Hitzert eene menigte zeilen; men dacht aan de Franſche vloot die voor Hellevoetſluis geankerd was, welke zich daar niet meer veilig achtende, wegens het verlies van de vestingen den Briel en Hellevoetſluis, nu hooger opzeilde, om langs het Volkerak en de Krammert te ontkomen; — men werd weldra in die gedachte geſterkt, makende het Plaatſche geſchut vuur op dezelve; ook kon men de opgeheſen Franſche vlag onderſcheidenlijk zien: het waren 24 ſchepen, zoo groote als kleine; zij ſtreken de zeiIen een kanonſchot verte van de batterij, en gingen daar voor anker leggen, wordende de ſchrik door dit verbazend gezigt zoo groot dat velen al weder vertrokken, en waarlijk, men kon toch niet weten, wat deze ſchepelingen in den nacht zouden willen uitvoeren.

De nacht liep hier tegen verwachting naar wensch af, maar het geen men niet vermoedde gebeurde; ten half 12 uren in den nacht kwam er bedroevende tijding van elders, en wel dat het te Strijen onrustig was, en men aldaar van hier hulp verzocht; terſtond werd er een detachement van 15 Pruisſen met de Oudbeijerlandſche vrijwilligers (die zich den vorigen avond weder herwaards hadden heen begeven) ter hulpe derwaards afgezonden. Dan eer hetzelve daar kwam, was alles weder ſtil en bedaard; echter was er een man, een ſtil ingezeten, en die geen deel had in de onrustſtoking, helaas! onſchuldig, door een kogel doodelijk getroffen.

Dingsdag den 7. Dezen dag werd er van hier eene hevige kanonnade gemaakt op de daags te voren een kanonſchot ver geankerde ſchepen, die nu met hoog water boven de Willemſtad dachten te zeilen, hetwelk hun ook, doch niet zonder ſchade geleden te hebben, gelukte; wordende er uit het ſchip, *de Ajax* genoemd, verſcheidene volle lagen op het dorp gegeven, waardoor, zoo op als over de plaats, verſcheiden kogels vielen; doch God zij ootmoedig gedankt! dezelve hebben geen ſchaden aangerigt, noch mensch noch beest getroffen. Opmerkelijk was het, dat, wanneer het kruid bijna verſchoten, en de kanonnade op het hevigſte was, er toen juist op dat tijdſtip genoegzamen voorraad van kruid werd aangevoerd van Rotterdam, beijverende zich intusſchen de landlieden, met edelen geestdrift bezield, om de wagenvrachten te verligten, en eenige vaatjes afzonderlijk op hunne wagens overtenemen, en er met allen ſpoed mede naar de ſtukken te rijden.

In den nacht daar aan, werd er veel kruid, kogels, andere ammunitie, als ook proviant, aangebragt; ook meerdere verſterking van vrijwillige burgers uit Oud-Beijerland, Korendijk en Zuidland; brengende een getal van 70 geweren mede, van welke ’s anderendaags een gedeelte aan eenige ingezetenen werden uitgedeeld.

Woensdag den 8. Deze dag is er geen geſchut gelost, komende er in den avond weder verſterking van 40 Pruisſen; — wordende er tevens achttien wagens kruid en verderen krijgsvoorraad van Hellevoetsluis aangebragt, bij welke zich ook 25 kustkanonniers

bevonden. De nacht liep wel af, doch men was verontrust over de groote hoeveelheid kruid, dan de hemel bewaarde gunſtig voor ongeluk.

Donderdag den 9. Er viel dezen dag niets voor, als dat er 30 man vrijwilligers naar den Hitzert gingen, met oogmerk om den buitenkant te bewaken; als ook 15 man naar de Schuring, om het dorp van dien kant te dekken. De nacht werd gerust doorgebragt

Vrijdag den 10. Ten 10 uren werdt er eene belangrijke proclamatie den volke voorgelezen, inhoudende, dat **WILLEM FREDERIK**, Prince van Oranje-Nasſau, tot Souvereinen Vorst der Nederlanden verklaard werd. ’s Avonds was er eene algemeene illuminatie.

Zaturdag den 11. In den vroegen morgen van dezen dag werd men zeer verblijdend ontwaar dat de Franſchen de Willemstad in dien nacht te 12 uren, beſtaande uit 1200 man, zoo landtroepes als mariniers, in alle ſtilte verlaten hadden naar Bergen-op-Zoom optrekkende; hebbende de ſchepen, na touwen en masten gekapt of geſchonden te hebben, voor de haven laten zinken, doch welke men met ligters weder ſpoedig hoopt gered te zien; achterlatende alle ammunitie en krijgsvoorraad, nemende ſlechts twee veldſtukken mede, liggende er op de wallen 115 ſtukken geſchut, waar van het meerderdeel vernageld is, doch die men denkt binnen kort ook weder te zullen kunnen ontnageld hebben; zijnde er, in het groot en kostbaar kruidhuis, meer dan tweemaal honderd duizend ponden buskruid gevonden.

Zoodra nu deze allerheugelijkſte tijding tot ons werd overgebragt, haastte zich het Pruisſiesch korps, om die belangrijke vesting weder dadelijk te bezetten. Hebbende intusſchen de ſtedelijke regering en de ingezetenen alles toegebragt om de goede orde en de rust te doen bewaard blijven.

Wordende deze gewigtige en blijde tijding per expresſe aan Zijne Koninklijke Hoogheid in het Vorſtelijk ’s Gravenhage, als ook aan ’t hoofdkwartier te Rotterdam overgebragt. Zoo dan waren wij met onze vrienden in de Willemſtad op eens en onverwacht, zoo gewenscht uit wederzijdſche vreezen gered. God heeft verlost, zijn naam zij geloofd! Nu deelen wij met onze verloste landgenooten in de herſchonken vrijheid. God geve, dat ook alle onze Medelandgenooten, die nog onder vreemd geweld zuchten, binnen kort zich met ons over deze heugelijke zaak verblijden, en God met ons dankbaar loven, prijzen en verheerlijken mogen! —

Gebruikte afbeeldingen

Pagina 1.:

Nederlands Hervormde kerk te Numansdorp. Ansichtkaart. z.j., (uitsnede).

Pagina 5.:

Aankomst van prins Willem Frederik op het strand van Scheveningen, 30 november 1813. Aquarel door N.L. Penning, nov./dec. 1813. Inzet: Portret van koning Willem I (uitsnede), olieverf op doek door J. Paelinck, 1819 Rijksmuseum Amsterdam.